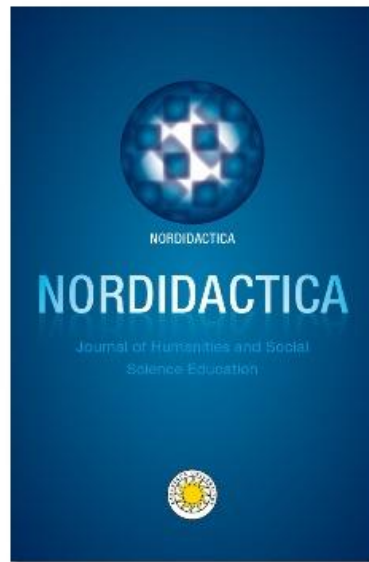

Editorial 2022:3

Redaktionelt forord

Heidi Eskelund Knudsen og Anders Stig Christensen

Nordidactica

- Journal of Humanities and Social Science Education

2022:3

Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education

Nordidactica 2022:3

ISSN 2000-9879

The online version of this paper can be found at: www.kau.se/nordidactica

Editorial 2022:3

Redaktionelt forord

Heidi Eskelund Knudsen og Anders Stig Christensen, redaktører

I dette tredje nummer af Nordidactica 2022 har vi fornøjelsen af både at publicere artikler fra Norge, Sverige, Finland og Danmark – og artikler der repræsenterer alle fag i Nordidacticas scope. Bag udgivelsens ni artikler står i alt 19 forfattere, fra ph.d.studerende til seniorforskere, der undersøger alt fra fagenes tilgang til vanskelig viden, fagspecifik literacy og krav i prøvebedømmelser til læreres og elevers fagopfattelser, tværfaglighed, læreplanskritik og praktisk-didaktisk nytænkning – blot for at nævne nogle få. Fælles for artiklerne er dels arbejdet med at aktualisere den fagdidaktiske forskning, teoretisk og/eller empirisk funderet. Dels at koble relevant til både de nordiske forskningsfelter og international forskning. Som det fremgår i præsentationen nedenfor, gør flere artikler brug af konceptualiseringer hentet i andre fag/tilgrænsende discipliner, hvilket medfører ikke kun nytænkning og bidrag til de eksisterende fagdidaktiske felter. Artiklerne viser også hvorledes forfatterne aktivt søger at medvirke til fagdidaktikkens udvikling i fagene ved at bringe nye perspektiver i spil.

De første to artikler er særligt optaget af elevperspektiver. Artiklen *Our Migration History: Documenting Immigrant Lived Experiences in Norway Using an Inclusive Participatory Approach* af Linn Normand og Kimble Walsh-Knarvik (Universitet i Stavanger, Norge) er optaget af inklusions- og eksklusionsproblematikker der fremmes i norske læreplansformuleringer og undersøger på den baggrund, hvorledes dette opleves i praksis af elever med migrantbaggrund. Artiklen baserer sig på feltarbejde og aktionsforskningslignende workshop-erfaringer, og diskuterer bl.a. gennem begrebet *testimonies* udtryk for såkaldte minoritets 'blindspots' og underskuds-perspektiver (deficit), der risikerer at følge med undervisning rammesat af den gældende læreplan. Artiklen viser gennem beskrivelser af workshoppen, hvordan undervisningspraksis kan fremme en forandring af opfattelser af *lighed* fra noget der vedrører ensartethed (equality as sameness) til diversitet (equality as diversity). Artiklen rummer en - i Nordidactica optik - interessant vinkel på dels det fagdidaktiske praksisarbejde i samfundsfagene udenfor klasserummet i samarbejde med eksterne fagmiljøer – her gymnasieskoler og kulturinstitutioner. Dels beskæftiger artiklen sig eksplicit med de forskningsmæssige implikationer, der kan være forbundet med deltagende observation som forskningsmetode ift. forskningsudsagn og konklusioner i databearbejdning, hvor forskeren selv har været aktivt involveret part.

Hildegunn Juulsgaard Johannesen (UC Syd, Danmark) undersøger i artiklen *Difficult knowledge og folkedrab i historieundervisningen i et elevperspektiv* aspekter ved såkaldt vanskelig viden i historieundervisning. Med afsæt i casebeskrivelser viser Johannesen, hvad der har betydning for elevers tilskrivning af mening, når de berøres

og provokeres af et indhold i undervisningen. Empirisk tager artiklen afsæt i observationsstudier af historieundervisning i danske udskolingsklasser, hvor folkedrab var tema. Der præsenteres to cases som undersøges og diskuteres i lyset af teori om difficult knowledge.

Artiklen giver indsigt i elevers erkendelses- og bearbejdningsarbejde, når de kommunikativt bevæger sig fra chok til refleksion. Vanskelig viden vedrører iflg. Johannesens analyse ikke blot det, der er vanskeligt emotionelt og kognitivt, men også kontroversiel viden, fordi denne er i stand til at berøre og provokere aspekter af menneskelige værdier og normer for sameksistens. Det, som opfattes som kontroversielt hos eleverne, kan samtidig også blive centralt for deres moralske og faglige refleksioner og bearbejdningsarbejder. Moralske erkendelser kan over tid føre til faglige erkendelser. Analysen viser også, at vanskelig viden rummer en række udfordringer, ikke bare i at formidle et stof med en særlig indholdsdimension, men også i at udvise en sensitivitet overfor at indholdet kan bringe eleverne ud af balance følelsesmæssigt og kognitivt.

De følgende to artikler sætter fokus på lærerperspektiver – i historie. Mikko Puustinen og Amna Khawaja (Universitet i Helsinki, Finland) beskæftiger sig med historical literacy som begreb og fænomen i undervisning og undersøger i artiklen *Ambitious aims, traditional reality? Observing historical literacy in Finnish upper secondary schools* finske gymnasielæreres brug af fagligt og pædagogisk-didaktisk indhold relateret til historical literacy. Gennem observationsstudier med brug af systematisk observation, feltnotater og interviews i forbindelse med ni læreres didaktiske arbejde undersøger forfatterne hvilke former for læremidler og undervisningsaktiviteter, der anvendes, samt diskuterer i hvor høj grad undervisningen samlet kan karakteriseres som disciplinært orienteret (disciplinary) og dermed rettet mod udvikling af elevers historical literacy. Studiet konkluderer bl.a. at en stor del af den observerede undervisning ikke fremstår som specielt 'disciplinary', samt endvidere at den ofte bærer præg af lærerstyring med fokus på primært et substantielt historisk vidensindhold. Disse iagttagelser står dog i kontrast til de observerede læreres udtalelser i interviews, hvor betydningen af disciplinært orienteret historieundervisning omsat i konkrete undervisningsaktiviteter og indhold fremhæves. Artiklens forfattere viser således diskrepanser dels mellem læreplansindhold og undervisningspraksis i finsk historieundervisning, dels mellem læreres udsagn om egen undervisningspraksis kontra det, som faktisk foregår i konkrete undervisningslektioner.

Endnu en undersøgelse af historielærere ses i fjerde artikel. Susanna Soininen (Universitet i Jyväskylä, Finland) beskriver i artiklen *"The Trick and How to Do It." Teaching Historical Thinking in International Baccalaureate (IB) Classrooms in Finland. A Study of IB History Teachers' Views on the Use of Primary Sources in Finnish IB Schools* den undervisningspraksis, der anvendes af International Baccalaureate Diploma Programme (IB) historielærere i Finland, når de bruger primære kilder i historieundervisningen. Artiklen baseres empirisk på interviews med seks IB-lærere i perioden oktober 2017 til april 2018. Med afsæt i kvalitativ indholdsanalyse beskriver Soininen, hvordan historieundervisning af lærerne karakteriseres af en række undervisningsaktiviteter, lærerstyrede såvel som elevinitierede, med fokus på at opfylde

kravene i IB-historielæreplanen samt at fremme historisk læring og tænkning gennem kildearbejde. Lærerne i undersøgelsen beskriver bl.a. sammenhænge mellem bedømmelsesredskabet International Baccalaureate Organization (IBO) assessment format og processen med at forberede eleverne til skriftlig eksamensopgaver samt anvendelsen den såkaldte OPVL-metode (evaluering af kilder efter deres oprindelse, formål, værdi og begrænsninger) som brugbare måder at hjælpe eleverne med udvikling af historiefaglige færdigheder.

Artikel fem og seks indeholder tværfaglige analyser. Artiklen *The Social Studies Subjects and Intersectionality: Multi-Categorical Approaches in Upper Secondary Education* af Daniel Nyström (Umeå universitet, Sverige) tager et komparativt analytisk blik på SO-fagene i den svenske gymnasieskole. Gennem indholdsanalytiske studier af læreplaner og læremidler til samfundsfag, historie, geografi og religion undersøger Nyström i et multikategorialt perspektiv hvordan køn, klasse, etnicitet og seksualitet beskrives og konceptualiseres samt hvordan der, implicit såvel som eksplicit, knyttes an til både intersektionalitetsteori og antidiskrimination som politisk motiveret interesse. På baggrund af en indføring i udviklingen omkring intersektionalitetsteori diskuterer artiklen fagenes måder at operere multikategorialt; Historie og geografi giver eksempelvis kategorien køn høj prioritet, mens samfundsfag og religion i læreplan og læremidler opererer med en mere varieret tilgang, hvor flere kategorier kommer i spil. Samfundsfags- og religionsundervisning rummer endvidere diskussioner af identitetskonstruktion over for strukturelle faktorer, mens geografi og historie fokuserer primært på det strukturelle niveau. Religionsundervisning er det eneste fag, der eksplicit diskuterer intersektionalitetsteori. Artiklen viser således, hvordan SO-fagene udtrykker vidt forskellige tilgange til det multikategoriale, men dog er fælles om at behandle kategorierne som særskilte størrelser, dvs. operere ud fra en såkaldt 'additive intersectional model'.

Artiklen *Lärarstudenters ämnesdidaktiska reflektioner i geografi, historia, religion och samhällskundskap* er skrevet af en gruppe forskere fra Uppsala Universitet (Sverige): Thomas Nygren, Malin Löfstedt, Malin Tväråna, Kajsa Kramming, Stefan Bengtsson, Mattias Arrhenius og Robert Thorp. Artiklen bygger på en undersøgelse af 183 lærerstuderendes holdninger til fagopfattelser i geografi, historie, religion og samfundsfag (samhällskundskap). I spørgsmålene til de studerende skelner forfatterne mellem akademiske færdigheder, samfundsmæssige færdigheder, og værdimæssige færdigheder, og hvad der er henholdsvis vigtigst i fagene og hvad der er sværest. Desuden spørger de til hvordan de lærerstuderende mener, at undervisningen kan få elever til at lære vanskeligt og vigtigt indhold i undervisningen. Der er både ligheder og forskellige mellem de fire fag. For alle fag viser undersøgelsen, at det er de akademiske færdigheder, som de fleste adspurgte anser for at være det vigtigste at lære, men der er en stor gruppe i religion, der anser værdimæssige færdigheder som vigtigt, hvilket står i modsætning til udsagn hos kommende lærere i geografi, hvor det værdimæssige tilskrives mindre betydning. I alle fagene er det de akademiske færdigheder der angives som svære at lære, og der er også stor tilslutning til, at undervisningen skal være aktiverende og engagerende for eleverne, hvis de skal lære det svære stof.

Artikel syv handler om læreplansindhold og sætter kritisk fokus på den rolle Holocaust i disse år tildeles i læreplaner. Anders G. Kjøstvedt, (OsloMet – Storbyuniversitetet, Norge) og Vibeke K. Banik (Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter) diskuterer i artiklen *Kollektive minner og universalisering. Holocaust i den nye norske læreplanen for grunnskolen* specifikt den norske situation med Kunnskapsløftet, LK20. Med afsæt i kollektiv erindringsteori og begrebet universalisering diskuterer forfatterne dels læreplanens beskæftigelse med fortiden på alene individniveau, med deraf følgende risiko for blinde vinkler ift. elevs forståelser af, hvorledes kollektiv hukommelse spiller en vigtig rolle for tolkninger og håndtering af det fortidige. Kollektive minder relateret til Anden Verdenskrig og Holocaust er stærke i kulturer med historie relateret hertil. Ensiddigt individfokus tager således ikke højde herfor. Dels argumenterer forfatterne for, at LK20 risikerer at styrke en universalisering af Holocaust i norske skoler på bekostning af det forbyggende perspektiv som læreplanen lægger op til. Folkemordet på europæiske jøder risikerer iflg. forfatterne fejlagtigt at blive gjort til generisk symbol på fordomme, racisme, ondskab osv. og dekontekstualiserer dermed folkedrabet fra dets historiske kontekst, hvilket vanskeliggør elevs forståelser heraf.

Følgende to sidste artikler omhandler geografifagets didaktik i både teoretisk og praksisorienteret optik.

I artiklen *Thinking Geographically? Secondary Teachers' Curriculum Thinking when Using Subject-Specific Digital Tools* undersøger Sofie Nilsson og Gabriel Bladh fra Karlstads Universitet (Sverige), læreres fagdidaktiske overvejelser i et workshop design, hvor lærerne skulle konstruere undervisningsplaner med det formål at udvikle elevs geografiske viden samtidig med, at de anvendte fagspecifikke digitale hjælpemidler. Forfatterne anvender en grafisk model (GATI) til at visualisere lærernes faglige viden (content knowledge), pædagogiske viden (pedagogical knowledge) og teknologiske viden. Forfatterne viser, at lærere der har mindre teknologisk viden har svært ved at konstruere undervisningsplaner, selvom de har en god faglig viden i geografi, og at lærere med mindre faglig viden ikke lykkedes med at integrere fagligheden i deres undervisningsplaner. Derfor er der behov for yderligere undersøgelser af, hvordan geografilærere kan integrere faglig viden og anvendelse af fagspecifikke digitale redskaber i undervisningen.

Med artiklen *Vägar att lära om stadslandskapet i geografiämnet* giver vi plads til at vise, hvorledes kvalificerede refleksioner over undervisning i fag konkret kan udfolde sig og nytænke samspillet mellem teori og praksis. Artiklen er skrevet af Hans Olof Gottfridsson (Karlstad Universitet, Sverige) og rummer et teoriformidlende bidrag til fagdidaktisk arbejde blandt grundskole- såvel som gymnasielærere i geografifaget. Gottfridsson sætter fokus på det urbane landskab som primært landskab for moderne menneskers hverdagsliv og udvikler i lyset af egne undervisererfaringer kombineret med nyeste teori tre forskellige læringsperspektiver knyttet til undervisning i bylandskabet; at lære om det ydre fysiske bylandskab; at lære om det indre-oplevede bylandskab, og at lære om det levede hverdags bylandskab. Gottfridsson påpeger med

sin gennemgang et uudnyttet potentiale i læreplaner såvel som geografifaget i forhold til arbejdet med bylandskabet som vigtigt læringsområde.